

*Praxeos*  
**CHYMIATRICÆ**

SECTIONIS  
 SECUNDÆ

*De*  
**MEDII VEN-**  
**TRIS**

*seu*  
**THORACIS**  
 AFFECTIBUS.

Cap. I.

*De*

*Anginâ.*



UM fauces tumore  
 præcluduntur ut respira- *Anginâ.*  
 re ac deglutire nix liceat,  
 indeque tum cibi & po-  
 tus aërisque necessari-  
 as prohibeatur usus, vel ab angendo  
 vel

*Notha*  
&

vel à Græco verbo *ἄγχειν*, quod  
 Latinis *strangulare, suffocare & ange-*  
*re* significat, ANGINAM dicunt.  
 Quæ communiter dividitur in notham  
 & exquisitam. *Notha* est faucium tu-  
 mor ex malâ digestionem & cruditate fe-  
 rre citra ruborem, sine febre & inflamo-  
 matione, aut saltem exiguis. Hanc  
 Galenici à Catharro fieri volunt cum  
 tantam mucii copiam, quam non aliunde,  
 quam à cerebro provenire crede-  
 bant, vel spissiorcm in ore decumbere  
 vel tenuiorem profuere viderent, non  
 advertentes faucium meatum præclu-  
 sum laticem salivalem diversi juxta fer-  
 mentum suum saporis & consistentiæ  
 ex ductibus salivalibus profluentem  
 non admittere. Ad notham refertur &  
 ea quæ ex luxatione vertebrarum collâ  
 & quæ ex assumptione Solani somniferi  
 faucium astrictione contingit, *Exquisi-*  
*ta*, de quâ proprie hujus loci, est inflamo-  
 matio faucium cum febre continuâ &  
 acutâ tumoreque fauces coarctante, re-  
 spirationem & deglutionem impediens.  
 Paracelsus vocat *Prunellam* vulgò *Dâ*  
*Breinne* Lib. 2. de Tartaro tract. 2.  
 cap. 5. pag. m. 431. *Prunella est passio*  
*Principalis cum paroxysmo proprio, exi-*  
*stens in caloribus, ducens originem ex sa-*  
*libus*

*Exqui-*  
*sita.*



Cap. I. De Anginâ. 209

libus vitriolatis, contra regionem propriam & ipsam naturam pugnant, una de speciebus Pleuresis, & pestis, cum calidibus vitriolatis. In hac definitione causam prunellæ, quæ Galenicis Catharri seu fluxus calidi & biliosi soboles est, sal vitriolatum dicit, quod contra regionem propriam præter naturam in hepate restagnat, cum per urinam debebat expelli illudque vitio Tartari, unde sulphur sanguinis transplantatur vitiosâ fermentatione & putrescit, ubi se ab yleido separat & accendit, transit enim de corpore in aërem i. e. volatilifatur, ascendit ad collum, accendit & tumorem conciliat. *vids Paracelsi. lib. 2. de Tart. tract. 2. cap. 2. pag. m. 424. & 425. it. cap. v. pag. m. 431.*

*Causa prunellæ)*

Signa est. *loc. ult.* in expositione textus pag. m. 432. enarrat. Prunella) signa ejus sunt, quod primò in faucibus & linguâ rubedo venit, postea niger color. Tertiò *als legen Kohlen auff der zungen und vverden Blätterlein auff der lingua* & duo tres colores sunt vera signa prunellæ, reliqua signa sunt ut in Pleuresi & peste.

Curatur Angina venæseleccione & educatione sub linguâ; instituitur autem illa rectè in brachij venâ, præsertim in principio

*Curatio*

○

capio

cipio morbi, vid. *Hoef. in Heracle me-*  
*dieo. Horst. oper. tom. 1. pag. 336. quest.*  
*15. & tom. 3. pag. 49. quest. 4. Riveri-*  
*us in Praxi lib. 6. cap. 7. de Anginâ*  
*pag. m. 293. Pro extremo remedio*  
*commendat venarum jugularium fe-*  
*ctionem, cujus etiam felicem successum*  
*testantur Trallianus lib. 4. cap. 1. & Za-*  
*cût Lusitanus observ. 89. l. 1. Prax. 1.*  
*admirand. Quod si autem robur & vi-*  
*res patientes ferant præmitti poterit*  
*Vomitorium ex aquâ benedictâ Rulandi,*  
*præsertim si febris urgeat. Quod si au-*  
*tem vomitorium locum habere nequeat,*  
*ad specifica statim recurrentum. Hart-*  
*mann. in prax. pag. m. 130. Gargarisma-*  
*ea primum hic sibi locum vendicant,*  
*& si æger gargarizare nequeat siphunculo*  
*injiciendus est gargarismus. Fiant au-*  
*tem hi ex aquâ plantaginis, prunella, pa-*  
*paveris rhodod. cum spiritu Tartari &*  
*enodyno minerali, quod vulgò lapis pru-*  
*nelle dicitur, mixtis. Laudant alii non*  
*sine ratione salem urina, indeque non*  
*immeritò, a quibusdam uvina pueri sani*  
*adhibetur. Et Canis sterco, (quem qui-*  
*dam per triduum ossibus nutrire volunt)*  
*byrundinum, columbarum, capra, item,*  
*fel auferis, tauri, cinis seu sal byrundi-*

*mmms*



Cap. I. de Anginâ. 212

vasura a dentis apris & e. in gargarismate aut  
linimento juvant, quia sunt naturæ al-  
calicæ facileque sulphur sive acidum san-  
guinis putridum absorbent. Paracel-  
sus loc. cit. curam Prunellæ auspiciari  
jubet sicut pestis, in hac autem præstans  
gargarisma præscribit in tractat. de pe-  
stilentia an die Stadt Steyrzingen, pag. m.  
378. quod repeto. So aber, inquit, die  
Bräune gemerckt vwürde. (so gemei-  
niglich mit leuffi) so nimb sechs oder  
acht lebendige Krebs, und drey oder  
vier hand voll hauswurcz, die stos in  
einem mörsel vwohl durch einander  
und druck den Safft heraus. Mit dem-  
selben Safft soll man die zunge scha-  
ben u. waschen auff das beste so man  
kan und ein vwenig darvon zu trin-  
cken geben. Also v wird die Breune ge-  
nommen; Quod si autem illa, dicit in  
expositione textus de curâ prunellæ lib.  
2. de Tartaro, tract. 2. cap. 7. pag. m. 432.  
juvare non posset, sequitur compositum  
ut est in textu. \* Zungen schaben mit einem  
tuch, es sey Schaylach oder anders, semper  
gargarisare & rursus schaben, iterum ein  
trunk post horam und schaben. Materia  
mus hinweg geschabet vverden, quia fa-

cit mortem in linguâ, ideo *schaben* usque dum sanguis etiam exeat, nihil nocet.

\* *Compositio Diaprunculæ.*

*Rec. Aquar. Prunell. lb. j.*

*Laudani puri ℥℞.*

*Misc. Fiat haustus secundum cobob,  
& gargarismus cum mundificatione  
lingue & est ultimum medicamen  
in prunellâ.*

Quidam verò cultrum, quo lingua radenda ex ligno *falscis* vel *hedera* conficere jubent, quod non contemnendum censeo. Ego feliciter sequenti utor gargarismate.

*Rec. Aq. plantag.*

*Prunellæ ana lb. ℞.*

*Succi sedi maj. ℥iiij.*

*Spir. sal. Armoniaci ℥ij.*

*Misc. F. Gargarisma.*

Et *Campora* in Gargarismis vires præcellentes obtinet. Not. Anodyno minerali sive lapide prunellæ, quem angina-



Cap. I. de Anginâ. 213

ginarum remedium agnoscit & ipse Hel-  
montius lib. de flat. pag. m. 343. No. 62.  
si in collutionibus, uti velis, non confi-  
citur cum sulphure, sed ℞. Salis Nitri lib. j.  
cujus particulas pedetentim in cruci-  
bulum bene candentem injice, alias o-  
ptima materia exilit, nec hoc modo i-  
gneitas salis nitri aufugit, sed remanet,  
quod alias in communi preparatione  
fieri solet cum sulphure, salem Nitri  
liquefactum post in lapidem effundit  
et usui adhibeto.

Anody-  
num mi-  
nerale.

Quod si autem his neque resolvatur  
neque suppuretur tumor faucium, sed  
induretur, utere emplastro emolliente  
& maturante, quale est Riverii com-  
positum in Praxi lib. vi. cap. 1. pag. m.  
295.

℞. Rad. Althea  
bryonia  
Cucumer. agrest. ana ℥j.  
fol. malv.  
Parietar.  
Origan  
Centaur. min. ana mj.

0 3 Cap

214. Prax. Chym. Sect. II.

Caricar. ping. par. vj.

Sem. lini

foenugrac. ana ℥j.

Coquantur, pistentur, & per se-  
taceum trahantur; deinde  
adde.

Pulv. Hyrund. combusti.

Stereoris Canis ossa rodentis  
ana ℥ij.

Sulphuris viv. ℥j.

Butyri rec.

Axung anat. ana ℥j.

Olei Anethini ℥ij.

Fiat Cataplasma.

Nec peccabis si huic composito gum-  
mi ammoniacum l.a. addideris. Si verò  
his tumor ad suppurationem perveniat  
& per abscessum rumpatur, ulcus ab-  
stergentibus mundandum & probe de-  
tersum consolidandum erit.

CAP.



CAP. II.

De

Pleuritide.

**P**leurefis sive Pleuritis consideratur vel in latiori significato vel in strictiori. Latè est inflammatio membri alicujus principalis cum putredine indeque febre acutâ; sive nunc pars illa per se, aut aliarum nobiliorum contiguitatem & viciniam Principalis dicatur. Unde *Paracelsus* cerebri, hepatis aliarumque partium pleuresin constituit. *lib. 2. tract. 2. cap. v. de Pleuresi & prunellâ. Strictè est inflammatio membranz pleuræ seu membranz thoracem intrinsecus succingentis, à sulphure impuro putrido & volatili, cum lateris dolore pungitivo, dyspnœâ, tussi & febre acuta, pulsuque duro frequenti & inæquali.*

*Pleuritis quid.*

Causam humorem seu sanguinem fervidum dicunt, verum qualis ille ex naturâ suâ sit non sufficienter explicant

*Causa Galeni.*

Ga-

*Paracels.*

Galenici; Et Severinus Danus a sanguine solùm inflammationem produci posse rectè nec sine ratione negat, nisi prius in eo semina inflammationum delitissent. Hinc Paracelsus causas morborum altius investigans massam sanguinis accensam causam immediatam quidem non negat, profundius tamen nec minus apertius morbi hujus incunabula explicat. Eundem verò ferè pleuresis cum prunellâ & peste, genericè scil. ortum agnoscit, cum *loc supra citat. pag. n. 430*, dicit. *Pleuresis est morbus inclusus in membris Principalioribus; locum habet in regionibus illorum ex oppilatione Tartarcâ sine resolutione vel per resolutionem & est passio aërea de corpore reducta in corpus, ex sale ogertino, ex speciebus pestis & prunelle.* Ast specificè ab iis distinguit pleuresis, quod sit ex sale Ogertino i. e. auripigmento ab yleido separato & exaltato, ut prunella ex vitriolo, pestis ex arsenico. Separatum verò ab yleido est esse privatum aëre interno seu spiritu animali, qui fluidâ suâ labiliq; substantiâ, temperare debebat ogertinum illud in Tartaro præexistens sulphur sive acidum, quod unum idem.



Cap. II. De Pleuritide. 217

demque. Quando nunc aër ille inter-  
nus seu spiritus, (nec hunc si lympham  
dixeris peccabis, lympa enim nihil  
aliud est, quam spirituum animalium  
materia, aut aër coagulatus, & aër con-  
trà nihil aliud, quàm resoluta aqua) per  
oppilationem à Tartaro à libero motu  
prohibetur, restagnat, putrescit, con-  
sumitur & a corpore i. e. formâ lym-  
phæ, in solum aërem resolvitur, sicque  
separatur sulphur ab yleido; ad hæc se  
ogertinum illud sulphur sive acidum,  
quod in Tartaro præexistebat separat  
& cum resoluto yleido sive aëre, quem  
in naturam suam transplantat, iterum  
miscetur \* ascendit & pro specie suâ  
morbum producit, ut in præcordis  
pleuresin. Hinc Paracelsi, lib. 2. tract. 2.  
de Tartaro cap. 2. in expl. text. Ylei-  
dus est aër elementalis, in nobis est spi-  
ritus, qui transire debet per omnia  
membra. Wie in einem ey das beür-  
leins ist, ita debet yleidus transire per o-  
mnes poros: qui si obstruuntur tunc  
morbi sequuntur. Oppilatur autem aër,  
si in istâ regione materia est, ut Tarta-  
ri, si in illâ consumetur & transit de cor-  
pore in aërem, aër solum fit: Ille aër  
facit postea pestem, pleuresin & pru-  
nellam.

Hoc

\* Hoc est, de corpore reductum esse in corpus, ut in textu supra citato Paracelsi.

Dicit autem Paracelsus ex sale operetino; Non quod intelligat solum ejus alcali, sed totum compositum, uti vitriolum & arsenicum dicuntur salia, licet acidum sive sulphur copiosum & potens in se contineant. Studio supra dixi & jam dico acidum & sulphur esse unum idemque reale, cum eandem habeant affectiones & proprietates, ut videas, nec Helmontium re discrepare, licet se diversa solidioraque scripserit imaginetur, cum dicit *tract.* cui titulus *Pleuræ sursens*, omnem aciditatem venis hostilem esse, propter metum coagulationis, si enim cruor coagularetur, partium nutritionem fieri non posse, pleuritidem verò nihil aliud esse, quam aciditatem conceptam in archæ, qui si eam deponat in cruorem venæ cavæ hæcque in costarum carnem, statim fieri pleuritidem, cum cruor, qui ad alimentum pleuræ in fieri sit, aciescat. &c. Jam L. B. sincerè absque præconceptâ opinione judica, num Helmontius *loc. cit. No. 11. & 12. pag. m. 318. & 319.* & sectator ejus Grembsius *lib. 2. cap. 1. No. 65. pag. m. 151.* Suffici-

*Causa secundum Helmont.*

*quod Paracelsus in re non contradi-*  
*cit.*



Cap. II. De Pleuritide. 219

Scientem causam habeant inveniendi in Paracelsi manes, qui non solum materiale sed & formale causæ satis accuratè explicat. Quis enim negabit salis ogerfino sive auripigmento acidum? quis negabit Auripigmentum arsenicūve hominem particulis suis interimere acidis, corrosivis & sulphureis, coagulando aciditate suā massam sanguineam. Credo etiam quod Helmontius quem aliās magni æstimō, Paracelsi scripta aut obiter tantum perlegerit, aut intelligere noluerit, quæ de coagulatione Tartari, cap. 9. libr. von Tartarischen Kranckheiten, expressè scribit, fieri nempe illam per spiritum salis, quid autem Spiritus salis aliud quam acidum? quod & ipse Helmontius non solum in sale communi, sed & in vitriolo, alumine arsenico & cæteris ita dictis salibus fatebitur.

Signa sunt: Paracelsus lib. 2. tract. 2. de Tartaro cap. v. de Pleuresi. *signa.*  
mor corporis cum frigido & calido sine pluralitate, faciei discoloratio, membrorum debilitas & inquietudo, calor finalis ascendens, punctura capitis & laterum & in præcordiis & sub thorace: & ubi passio vel dolor, ibi

*ibi regio morbi. Sed & non raro dyspnoea, tussis & expulcio cruenta adest.*

**Curatio.**

Curatio perficitur I. vomitoriis; Præstat *Aqua benedicta Rulandi* ex Croco metallorum, antimonio nempe & sale Niri philosophice calcinatis factâ, quam multis Quercetanus in *Pharmacop. dogmat. restitutâ* laudat in curatio-  
ne pleuriticum: Nec minoris efficaciz erant *Crocus metallorum absynthiacus Mynsicht.* vel per se à gran. iij ad vj exhibitus, vel quod melius monente ipso auctore, si totidem grana per noctem in vinalbi Rhenani unc ij. Aq. cinnamomi Drachm. ij infuderis, manè colentur & vinum clarum abjecto croco, calidè bibatur. Item *Tartarus Emeticus* ejusdem auctoris à gran. iij ad vj. Ego vix gran. iv. Præsertim si recens factus, transcendendo. Crollius commendat *Mercurium Precipitatum*, sed quo ego libentius superfederem cum tutiora dentur. Adhæc 2. vena secetur, si plethora jussert, quando autem symptoma ea adèò urgeant, præmitti potest venæsectio. Quamvis pleuriticum venæsectione curatam sæpius tabem aut reci-  
divam



Cap. II. De Pleuritide. 221

divam anniversariam post se reliquisse  
observaverit Helmontius, verum venam  
secare ex prudentis medici iudicio stare  
debet, non penitus rejicio & plures etiam  
sine venesectione, tempestive ex-  
hibito diaphoretico ex salibus volatili-  
bus &c. feliciter sanavi. Clysteres ve-  
ro & purgationes nec Helmontius nec  
Paracelsus approbant. Sed dentur 3.  
*Diaphoretica*, quæque acidum corri-  
guat & cruorem coagulatum resolvunt,  
ut rectè Helmontius asserit *loc. citat.*  
Sunt autem ea Alcalicæ naturæ & sa-  
le volatili turgida, contra Acida vitan-  
da, quia pectori inimica, coagulatio-  
nemque cruoris adaugent. Quod si  
autem Sulphura metallorum & mi-  
neralium fixa quid conducunt, alio  
nomine alioque respectu id faciunt.  
Non igitur in curatione te destituunt  
*Antimonium diaphoreticum*, à scrup. j.  
ad; Drachm. s. *Bezoard. minerale* à  
scrup. s. ad scrup. j. *Lac. sulphuris* ad  
ʒb. *Anima vitrioli Myns.* à gran. v.  
ad viij. *Nitrum Animoniatum*, *Col-  
cothar* sive *sal vitrioli* post destillatio-  
nem spiritus ex capite mortuo extra-  
ctum, *Rasura dentis apri, priapi Cer-  
vi*

222 Prax. Chym Sect. II.

vi vel zauri, Mandibula Lucij piscis  
ppt. Ossa de corde Cerui ppt. Laudanum  
opiatum à gran. iij. ad vj. Flores  
salis Armoniaci, Corall. rubr. ppt.  
Sal. Cornu Cerv. Urina. succin. vola.  
zile, Spir. Salis Armoniaci, C. C. Bal-  
samus mumia, Suscus cichorei sylve-  
stris, flores sambuci, papaveris Rhæa-  
dos, Carduus benedictus, Carduus  
Maria, Herba bellis &c. Ex com-  
positis sunt species & pulveres pleu-  
ritici Mynsicht. quos vide apud eum  
sect. v. de spec. & pulv. Serenif-  
simi & Celsissimi Principis Wilhelmi  
Sapientis Hassiæ Landgravij &c. &c.  
hoc experimentum tuisse perhibetur,

R. Unicornu

Corn. Cerv. ust.

Perlar.

Corall. rubr.

Ocul. cancr.

Luctj

Lap. percar. ana ʒj.

M. F. Pulvis. Dosis quantum ij  
vel iij cultri cuspidibus capi  
potest



Cap. II. De Pleuritide. 223.

potest, in aqua prunorum  
tylvestrium. *Petrus in Nosolog.  
Libr. 1. diss. 14. pag. m.  
275.*

Helmontius *loc. sapius citat.* Potissimum laudat *cruorem hirci*, non quidem venalem: sed, ait ille, hircum suspendo cornibus alligatisque pedibus postremis ad cornua, ablectis testibus castratur. Cruor inde emanans, usque in ejus mortem, excipitur, & siccatur. Et a venali cruore (qui nil nisi ovillus est) dignoscitur, quod venalis facile teratur, ejusque pulvis sit puniceus: hircinus autem verus difficillime & tardissimè teritur, estque piceæ coloris pulvis illius. Contritio autem tam molesta est, non quidem ob sui lentorem: sed propter meram & incredibilem duritiam. Hunc hirci sanguinem sæpius Jacat & in elibano tostæ contritumque drachmæ pondere pleuriticis præbet. J. B. du Hamel libr. de affect. corp. scribit nullum penè esse remedium, cui omninò confidere debeamus & ex viro quodam clarissimo, se audivisse quod frustra id remedij adhibuisset. Ac D. Boyle, qui Helmontium aliqui

facis

pag. m.  
310.

224. Prax. Chym. Sect. II.

fatis sincerum putat, tamen fatetur non semper, quæ adversus pleuritidem ille commendet remedia, aut sibi aut amicis, qui ea adhibuerunt, cessisse. Id nihilominus, quod ex rustico quodam accepit, non spernendum videtur, ster- cus videlicet equi vino albo aut cerevisiæ infusum, tum expressum.

Petrus Johannes Faber in *Panchymico suo libr. de Curationibus variorum morborum*, se desperatam pleuriticam curasse ait, exhibito *Arca- ni sanguinis humani & Cinnabar. Antimon. ana ʒʒ. in ag. Cinnamomi ʒj. bis reiteratâ dosi*, applicato super latus dolens *Emplastro diasulphuris Rulandi*, quod ex Cera, Co- lonboniæ æqualibus partibus & semî parte Myrrhæ & æquali omnium ponderis Balsami sulphuris, ut in sufficientem emplastri consistentiam reducatur con- sistit. Arcanum autem sanguinis hu- mani describit in *Paladio spagyrico Cap. 130. m. 762. & 763.* his verbis.

Arcanum Sanguinis  
humani.

Primo



Cap. II. de Pleurizide. 225

Primò, inquit, educitur sanguis ex corporibus animalium, in sufficiente quantitate, aut ex uno, aut ex pluribus corporibus, modo sint temperamento æquali & sano, deinde sanguis illè educus aërisque externi facultate concretus; temporis tractu in umbrâ arescere permittitur, ut humiditas superflua aquosa ad nutrimentum illius humiditatis radicalis apposita sensim evanescat. Quæ prima calcinatio dici potest, & si igne non fiat visibili, sed occulto, eo puta calore, per totum aërem sparsio. Tum demum hæc materia optimè pulverisata, vasi vitreo, ad destillandum apto, cucurbitæ vitreæ scil. indenda est, & capitello ipsi apposito juncturis quam optime clausis, levissimo cinerum igne pellenda est hæc materia ad capitellum, quæ primò in formâ lactis, oculis ipsis sese ostendit. Secundò sal ChrySTALLINUS ascendit, lateribus capitelli affixus, ut cera fluens, summo perè tamen volatilis, quem segregare oportet, & benè custodire, ne pereat. Ultimòque ascendit oleum rubicundissimum novo capitello excipiendum, & illicò augendus est ignis, quantum fieri poterit, ut quicquid est olei ascendat, reliquumque in

*Arcanum sanum sanguinis, quomodo & quâ ratione fiat.*

P fun

fundo remanens comburatur in cinerem albiſſimi coloris, tuncque perit, & frangitur cucurbita vitrea, nec unquam poteſt tantum ignis pati, quantum neceſſe eſt ad illam calcinationem. Unde conſulo omnibus, qui hoc arcanum tentare voluerint, ut poſtquam oleum totum aſcenderit, cineres, qui in fundo cucurbitæ vitreæ nigri coloris reperiuntur, extrahant, eosque reponant tiggillo terreo, ſeu crucibulo, fortiſſimo igne, per hebdomadam, in forno vitrario, aut ſimili, uſque ad illam albedinem calcinandos, hæc calcinatio ſecunda eſt ſed non adhuc vera & ultima calcinatio noſtra: nam ut ad eam perveniat ſal purus patet ut cera fluens Chryſtallinus optimi odoris, extrahendus eſt, ex cineribus illis albiſſimis, ſolutionibus, filtrationibus, & deſiccationibus communi viâ, & methodo, factis, toties reiterandis, donec ad illam puritatem, & ad omnia ſupra dicta puritatis illius mera judicia deducatur ſal ille precioſus, naturæ animalis theſaurus & veriſſima theriaca. Poſtmodum ſal volatilis Chryſtallinus ut cera fluens, quatuor aut quinque ſublimationibus, à ſuis impu-  
rita-



Cap. II. De Pleuritide. 227

ritatibus vindicandus, & unaquaque sublimatione vas sublimationis infernum mutandum. Aut illud idem perquam optimè detergendum antequam sal ascensus iterum solus in illo reponatur, & iterum scandat levissimo igne, ad supernum capitellum, donec puritatem quam maximam adipiscatur. Oleum etiam rubeum iterum destillationibus quam plurimis purificandum venit, donec rubini claritatem & splendorem acquirat, ac aliquantulam fixationem, in igne satis magno permanentem, & interim odorem gratissimum. Ultimò hæc tria certo pondere & mensura conjungenda sunt, salputa volatilis, sal fixus, & Oleum rubeum ignique levissimo, & continuo, per quam longissimum tempus commendanda, ut ignis actione continuâ & longâ in vase apto, & hermeticè clauso, tandem hæc tria figantur, & in ignis asperitate quiescant, fluant ut cera sine fumo, quod postquam factum reperitur, ipsa rerum magistra experientia, completa est, ultima nostra animalium calcinatio, seu humidi radicalis animalium coctio ultima, cui vita & sanitas vera inest, morborum omnium curatio, & totius naturæ ani-

P 2

malis

*Oleum  
sanguinis  
ut purifican-  
dum.*

malis corporeæ purum & subtilissimum  
vitæ fundamentum & basis. Fides & ve-  
ritas hujus tanti arcani, ultra rationes  
physicas infinitas, penes experientiam  
est. Hæc ille.

*Cura se-  
cundum  
Paracel-  
sum.*

Paracelsus loc. ult. citat. curationem  
pleuritis ita tradit: Cura ejus duplex  
est, ex Tartaro, & Syleto. Syletum  
medicina composita ex tribus salibus.

### Descriptio Diatartari.

*Diatar-  
tarum.*

*Rec. Tartari alb. ℥j. Aq. vitæ\*  
℥ss. Granorum juniperi. Flor.  
Gamandrea. Cichorei, ana unc.  
iij.*

Reduc in aquam: Dosis ejus à drachm.  
j. ad unc. ℥. in vino malvatico vel aquâ  
de prunellâ, fiat pro cohob.

\*in expositione textus. Ex vino optimo ru-  
beo destillare man brandtwein & po-  
stea aquæ melissæ accipitur ad æquales  
partes & simul rursus destillantur, &  
fit aqua vitæ, de qua hic loquimur.

De-



Cap. II. De Pleuritide. 229

Descriptio diamumiaë.

Rec. Ag. predicta ℥j. Mumia. Dimu-  
clara & electa unc. iiij. Aquar. mia.  
pressi & mentha ana unc. s.

Fiat mixtura: Dosis drachm. s. ad  
drachm. j. (al. ab unc. s. adj.) manè  
& sero secundum cohob morbi.

Descriptio Syleti.

Rec. diamumia unc. vj. Salium Sylectum  
gemma, Calothar, scissiana unc.  
s. Ag. melissa, absynthij ana  
unc. iij (al. drachm. iiij.)

Fiat mixtura. Dosis à gran. vij. us-  
que ad gran. xiv.

Compositum Syleti.

Rec. Trium salium ana unc. j. Tar-  
tari utriusque ana unc. s. mumia  
elect. drachm. j. Aqua melissa, Compositum  
conserva buglosse ana q. suffi. tium ty-  
cit. ti.

P 3

*is pro incorporatione, destil-  
la per alembicum. Dosis à scrup.  
j. usque ad scrup. IV.*

### Cura Pleurefis quæ in regione Cerebri.

*Cura  
pleurefis  
cerebri.*

*℞. Laurini puri scrup. j. Olei de  
musco gran. iiij. Camphora gran.  
vij.*

*Fiant pilulæ cum aquâ de spica: Do-  
sis à gran. vj. usque vij vel ix. secun-  
dam cohob.*

*Cura ex-  
terna*

*Cura specialis in pleurefi, quæ extrin-  
secus valet, fit per unguentum de mur-  
mentis cujus compositio talis est.*

*℞. Pingued. murmentorū unc.  
iiij. olei lateris drachm. j. A-  
mygdal. dulc. Laurini, ana  
drachm. iij.*

*Fiat unguentum molle secundum ar-  
tem, cum modico cere, quod admini-  
stre*



Cap. II. De Pleuritide. 231

stretur loco dolemi & non cessa ungerere, donec punctiōnes desistant.

Hoc Paracelsi linimentum efficacissimum est & à variis authoribus probatum & præscriptum est, cui etiam addere poteris *ol. chamamel. & anethi stillatis.* item *Cera, & Balsamum mumiæ* hic autem est

Balsamus Mumia.

*Rec. Mumia vera lbj. Pistillo ligneo in fibras contrusa forficeque incisa* *Balsamum Mumia.*  
*in pholâ longioris colli affunde olei olivarum & spiritus Therebinth. ad eminentiam trium vel quatuor digitorum: Digere vase hermeticè clauso in fimo vel balneo vaporis per dies 40. Deinde vase aperto materiam Cucurbita infunde, quam apertam in B. M. collocato pro exhalando foetore, post filtra per pannum Cotoneum & dissolutam in vase vitrea cum spiritus vini rectificati equali pondere tribus septimanis digere, quibus elapsis loco alembici cæci rostratum impone vase*  
*&*

& spiritum vini abstrahelento igne,  
remanentem Balsamum iterum filtra  
& usui tam interno, quam externo  
serva.

A Pleuritide quoque non raro fit  
*Empyema* sive materiae purulentæ in  
cavitate thoracis aut vasorum pulmo-  
nis collectio, d fficultatem respirationis  
cum tussi sputoque purulento indu-  
cens; quando nimirum sanguis coagu-  
latus non dissolvitur neque per dia-  
phoresin expellitur, sed in pus transit:  
unde pleuritici empyeci evadunt, qui si  
intra quadraginta dies per excreationem  
aut per intestina aut vesicam, quò nempè  
natura vergit, non expurgantur, tabe con-  
sumuntur. Quod si autem materia a-  
dco copiosa ut per dicta loca expurgare  
non possit, sectio, administratur ad e-  
mittendum pus. Ad locum autem  
quod attinet ubi sectio administranda,  
non parum discrepant docti: Hippo-  
crates, Guido, Amatus Lusitanus &c.  
sectionem institui volunt inter tertiam  
& quartam costam; Fienus, Riverius  
alique plurimi inter quartam & quin-  
tam; Paulus Aeginetta, Vidus Vidius,  
Fa.

*Empyema*  
quid?

*causa*  
causa.

*Curatio*  
per se.  
*Fienus*



Cap. II. De Pleuritide. 233

Fabricius ab Aquapendente, Sennertus inter quintam & sextam, qui locus tutissimus videtur Paulo de Barbette in *Chirurgiâ cap. XV.* Nam, sectionem dicit, si altius instituas pericardium & inferius diaphragma lædetur. Schulteus verò in *armamentario Chirurgico part. 2. obs. 52.* In loco Hippocratis Paracethesi facta feliciter patientem restituit; Fit autem sectio, si unum supra dictorum locorum elegeris non ante neque post pectus, sed in latere, à sternone quatuor aut quinque digitorum latitudine interpositâ, notante P. de Barbette *loc. cit.* Sed vide hac de re ipsos auctores citatos aliosque chyrurgos.

Secus ad puris maturationem & evacuationem promovendam conferunt, quæ suprâ in pleuresi, præsertim salia volatilia & oleosa: Item Decoctum ex *Herb. Prassii, Hedera terrestris, capill. vener. origan. scabios. scordii, Flor. Hypericonis & Rad. Helensi* factum. Nec satis laudari potest *Balsamus Sulphuris Therebinthinatus*, præsertim si modo sequenti illum composueris.

℞.

234 Prax. Chym. Sect. II.

Balsamus Sulphuris  
Theriacalis  
comp.  
albus.

℞. Bals. Sulphur. Terebinth. ℞. j. ℞.  
Gumm. Ammoniac.  
Galban.  
Thuris  
Myrrha ana unc. ℞.  
Mumia unc. j.  
Spermatis Cete drachm. iij.

Dissolve gummata & mumiama quantum fieri potest in spiritu vini rectificato & aromatizato & cum bals. Sulphuris Terebinth. confunde, post coque ad consumptionem spiritus vini vase aperto, cucurbita scil. tumque demum sperma Cete adijce, coque adhuc exigua morula, & post refrigerationem Balsamum deple, qui non solum in hoc sedes aliis morbis praestantissimum est remedium, ut experientia docebit.

Peripneumonia quid?

PERIPNEUMONIA nihil aliud est, quam pleuresis pulmonum, & a pleuresi vulgari tantum parte subjecta, alias neque causam neque remediis differt; Et signa sunt eadem, nisi quod in peripneumonia ut plurimum pulsus intermittens & non adeo vehemens sit dolor pectoris.

CAP.



CAP. III.

De

Asthmate.

**A**sthma est difficilis & laboriosa respiratio cum sibilo & stertore, modo cum, modo sine tussi procedens; à quâ dyspnoea & orthopnoea non nisi symptomatis crebritate & densitate ob causæ gravitatem differt: Est autem illa asthma leviore, hæc gravior, nam non nisi erectâ cervicè in hæc respirare coguntur ægri.

*Asthma  
quid?*

Galenici causam asthmatis pituitam viscidam pulmonibus in hærentem statuunt & quidem rectè, sed & nobis dabant, si idiomate usitato, præsertim si coagulata est, Tartarum dicamus: Quippe Fernelius dicit *lib. v. de part. morb. & Symp. cap. X.* Hunc humorem nempe pituitosum, quum non totus expuatur, reliquam bronchiis aut pulmonum cavis, in quæ subierit, firmi-

*Causa  
Galenicæ.*

us inhaerescens, quam ut evelli possit, tempore magis magisque crassescere atque siccescere, dum vi caloris in vitream aut etiam in gypseam pituitam abeat. Illa verò pituita, inquit Riverius in *prax. med. lib. vij. cap. 1. de asthma*. si ad bronchiorum canales profluat, verum asthma cum stertore producit, si verò in pulmonum substantiâ vel in laxis arteriis subsistat asthma spurium generat sine stertore. Flatulentam quoque materiam agnoscunt Galenici, quæ asthma flatulentum producat, quale est in hypochondriacis. vid. Riverium citat. loc. pag. m. 296.

*Paracels.*

Paracellus lib. viij. *Paraphorum §. r. de asthma*, eandem cum Galenicis, inter alias occasionales, agnoscit materialem causam, ita enim: *Asthmatis species sunt ista: Pulmonis apostemata, regionum pectoris anthraces, ulcera, regionis vel pulmonis superfluum humidum, siccum, pinguedo, repletio & liquoris excrementa.* Quæ ita Porro explicat. Pulmo & regio pulmonis non debet esse oppilata sed debet esse pura, nec anthraces habere. Et quia pulmo semper debet dilatari & contrahi, igitur apo



Cap. III. de Asthmate. 237

apostema, si quod est, aut impedimen-  
tum, statim se prodit, quod in reliquis  
membris Principalioribus non fit. In  
felle enim & cæteris apostema diu lati-  
tare potest. Si in pulmone sunt ulce-  
ra, virtus aperitiva procedere nequit,  
foetet anhelitus. Anthrax venit cum  
paroxysmo, cum pauco frigore i. e. ut  
*in schol. ad libr. paragraph. pag. m. 190.*  
explicat, cum tremore & febris. Si  
pulmo est humidus, fit gravis, & hi  
semper tussi laborant. Si nimium est  
siccus, rursus non potest aperiri, tuss-  
siunt, punctiones laterum sentiunt, do-  
lor est ex siccitate. Si sanguis pulmonum  
excrementa rejicit, obturat tubulos, &  
spiramina pulmonis consistunt. Cum  
phlegma jacet in bronchiis aër non po-  
test penetrare fiunt anhelosi, & ubi re-  
siccatur in cannulis, tussim facit perpe-  
tuam. *Lib. autem. 3. Paramiri, de ori-  
gine morborum ex Tartaro. cap. IV. A-  
sthma & tussim ex tartaro pulmonum  
oriri asserit. pag. m. 60. Lit. A. in aen-  
selbigen adern reiniget die lunge,  
das reine von den unreinen, und was  
ihr nicht füglich ist, das wirffts hin-  
weg. Solche scheidung kann der-  
ma.*

magen nicht, sie kanns aber: Darum so befind sich ein besonder excrement in der lungen, das ist in seinen cannis so durchgehen, die allein sein magen sind, also geordnet von Gott, darinnen es sich pellicanirt und circulirt bis es dabinn komt. Dann verseht euch nicht anders, dann das ein jeglich glied ein sondern wunderbarlich seltsamen magen hat, wie dann die scientia ausweist, eufferlich in der bereitung, in welchem das reine vom unreinen zu scheiden unterstanden wird. Darum so nun der magen der lungen also ist, so erhalt er in ihm, was ihm zusteht, und wirfft das ander durch seine röhre aus zum munde: Vnd ist ein anders anders excrement, das allein in der lungen wird und sonst in keinem glied: dann besonder ist auch sein magen. Nun wisset aber das in solcher scheidung des reinen vom unreinen die lungen den Kabe gibe und den tartarum damit; Also soll der Tartarus

rus



Cap. III. de Asthmate. 239

rus ausgeworffen vverden mit dem  
excrement aer lungen, so aber das  
nicht geschieht, sondern er scheid sich  
hinda, und sondert sich vom excre-  
ment, so bleib er an derselben staa  
liegen, und stillstehen, und hencke sich  
an, füllt die rörlein aus, die Canne  
vverden alle vveinstein, blätter, ge-  
chiffert, getaffelt, oder granulirt sich  
und bleib also da liegen. Nun ist  
dieser Tartarus subtiler, dann der  
in intestinis, oder in der harnstraf-  
fen: Dann subtiler vviird er auch  
gescheiden, aus der volatilität, in ei-  
ne corporalität gezogen, denn da ist  
gleich zu seines gleichen kommen,  
daraus dann folgen auch andere  
Kranckheiten: auch der Statt halben,  
so die lung in amts vweis trägt und  
find doch Tartarische Kranckheiten,  
aber andere öffnung und vvirckung  
haben sie. Als so der amt der lungen  
ist, frey auff und nieder gehen, den  
lufft zu emp angen &c. So vver-  
den denn die strassen des lufftes ver-  
hin.

hindert mit dem Tartaro, also daß vielerley Kranckheiten kommen, die von den ärzten etwan Asthma, Tuffis, geheissen werden, so doch allein Tartarum ist &c.

Hic vides amicissime lector: quod Paracelsus vocat superfluum pulmonis humidum, esse plegma tenue & serosum secundum Galenicos, quodque ille superfluū pulmonis siccum his esse phlegma coagulatum. Sic etiam Tartarus, si ita vocare libuerit, vel resolutus, vel coagulatus est.

causa an-  
teceden-  
tes.

Sunt verò causæ antecedentes, quæ vel pituitam à massâ sanguineâ in pulmonibus sepositam aut tenuem falsamque reddunt, aut coagulant. Helmontio ex duumviratu sunt: vid. tract. de asthma-  
te & tussi pag. m. 291. No. 23. Paracelso particulæ salinæ, acidæ sive igneæ, quæ vel ex sulphuribus, vitriolis vel aluminibus, ex dulcibus etiam, quibus occultentur, prodeant: Item, si pulmo fervidus subitaneo infrigidetur frigore. vid. ejus lib. vnder Bergsuche und Berg Kranckheiten tract. 1. cap.

3 pag.



Cap. III. De Asthmate. 247

3. pag. m. 644. Ubi inter Cetera: Also vviſet auch von der lungenſucht, das ſie kommt von der Kraft der ſternen, durch auflöſung ihrer eigenſchaft, welche in dreyerley weg ſich in der lungen anſetzt: Auff Mercurialischer, wie ein ſublimierter rauch, der ſich coagulirt und wie ein Salz Geiſt, der ſich von der reſolution in eine coagulation coagulirt, und zum dritten wie ein ſulphur, der durch die reverbirung an die nebenwende geſchlagen wird. Zu gleicher vveis wie ihr ſehet, ein rein faß, zu herbeſtzeiten mit Wein angefüllt wird, der lauter iſt und anzusehen ohn alle corporaliſat der greifflichen coagulation: und aber im ausgang des jahrs, ſo der Wein wieder heraus goffen wird, ſo werden dieſelbigem drey ſpecies Mercurius, ſulphur und ſal, am ſelben faß angelegt gefunden, das Tartarum iſt. Also auch gleicher vveis, wie in dem wein iſt, das nicht darinnen geſehen wird, Also iſt auch

2

im

im chaos ein corpus, vvelches sich an die Lungen anhencke, als an sein Vas, und sich dabituminirt, vwie ein mucilago, in sein viscosität, nach vvelchem die coagulation angeht, vvelche materia der Lungsucht ist. Plura vide tract. loc. cit. 2. præsertim cap. 2. quæ legi merentur.

**Asthma** Flatulenta materia asthma causans, **vis flatu-** de quâ supra, ex pituitâ acidâ est, in **lenticar-** vapores & flatus à concurrente bile a- **isfen** criori, in tenui intestino, resolutâ. vid. *Sylvium prax. med. lib. 2. cap. XXII. No. 24.* Sed est eadem materia, quæ Caduci,

**Caduci** acida vitriolata in vapores soluta, **pulmonis** unde & symptomata hypochondriaca, & suffocatio matricis extra locum à Paracelso ad genus Caduci referuntur vid. *hujus libelli sect. 1. cap. V. de caduco.* Et Helmontium, *loc. supra citat. pag. m. 92. No. 29.* libertate philosophicâ asthma caducum pulmonis nominare licet.

**Curatio** In Curatione asthmatis primus labor vomitoriorum est, & fieri potest aptè per aqua Nicoliana unc. j. quæ cum saccha.



charo in syrupum reduci potest, quod si autem illa non in promptu, *sal. vitrioli vomit.* ℞. aut aqua *Benedicta Rulandi*, aut *Tartarus Emeticus Mynsichti* substitui potest. Si alvus adstricta clysteribus erit sollicitanda, caveas verò purgantia præsertim in initio & quidem fortiora, quod experientia medocuit. Cum verò Paracelsus, præter superfluum in pulmonibus humidum & siccum, alias enumeret causas, E. gr. Pulmonis apostemata, regionis pectoris anthraces, ulcera &c: Utique illorum, si in causâ esse cognoveris, habenda erit ratio. Sed communissimæ priores sunt, quas ex ejusdem judicabis, ideoque præcipuè de iis agendum, & Paracelsus *libr. paragr. phorum viij. pag. m. 469.* curam dividit in *secam & resolutam* sive humidam.

*Secund.  
Paracels.*

Asthmatis cura sicca est  
ista.

*Sicca vj.*

Rec. Myrrhæ, Thuris, Alistæ muscæ  
tæ ana unc. j. Sulphuris vivi unc.  
vj. Colcotharis, salis fusi ad me-  
dium pondus, reduc per sublimati-

Q 2

82

244 Prax. Chym. Sect. II.

torium in pulverem. Dosis à  
drachm. j. usque ad drachm. iij.  
vel iv.

*V*Wenn man die Stück Posset und cum  
sublimatorio aufzuecht, und vvas denn  
oben ist, das ist materia bona. Huic  
adde.

℞ Hujus sulphuris unc. j. Croci o-  
rientalis scrup. β. Mastich. drachm.  
j. Omnia in pulverem redacta, mis-  
ce. Dosis eadem est, quæ super-  
rioris sublimati sulphuris est. Po-  
terit etiam Hyssopi drachma addi.

*resoluta*

Cura resoluta est hæc.

Elixir de Tartarò crudo: Essentia vi-  
ni Estati & cum aquis separati à  
carnibus suis.

In asthmate *ist* auch cura relaxatio-  
nis, *vv*elche sicca resolviret, *das* sie desto  
leichter è pulmone können ejicire *vv*er-  
den. Omne dulce liquefactivum. Item  
conserva rosarum. Tartarus crudus ex  
vino albo *ist* allein ingrediens ad pul-  
mo-



Cap. III. de Asthmate. 245

monem & ad regiones pulmonis. Elixier id est fermentum. *VVo er in Elixier redigirt vviird, und purum ab impuro separirt. Impurum tartari est alcali. Man soll den Tartarum contundiren, und in alcool vini einmal oder achte, und præparier ihn per alembicum, und redigier ihn in einen liquidum humorem, in dem liquore ist kein alcali, und dann sol er ad essentiam suam gebracht werden, dann nimes pulmo an, und vviird dadurch curiret. Dosis à gran. xv. ad gran. vij. vel x. Vnd also sind Pulmonis ulcera zu curiren.*

Aliud præscribit Paracellus *loc. citi* remedium & ab extra & intra utendum.

℞. Liqueoris de floribus hypericonis, aristolochiæ rotundæ; ana unc. ij. Liqueoris de mumiâ unc. iij. Præcipitati ex Saturno drachm. x.

Et, inquit, hoc ad vulnera & ulcera exteriora & interiora, valde expertum est, ut in ulceribus renum, vesicæ, pulmonis & in asthmate.

Aliud de vino Effato.

Q 3

℞.

246 Prax. Chym. Sect. II.

℞. Vini de melissâ drachm. j. de pulmonariâ drachm. iv. Fiac mixtura. Dosis à drachm. ℞. ad drachm. j℞.

Vinum essatum vird allhier genennet vinum sublimatum, in vvelchen Kräuter gelegt vwerden, das ihre essentia extrahirt vverde, von vvelchen es Essatum genennet v wird, daber komt vinum melissæ, valerianæ, pulmonariæ und dergleichen. Dabey ist auch zu mercken, das vinum melissæ in asthmae secretum seye: Desgleichen das nicht das Kraut, sondern der liquor, das ist vinum pulmonariæ, in dieser Cur platz habe.

Quibus nos adjungimus: Spiritum Neotiana à gur. X. ad XVI. Antimonium diaphoreticum, sal succini volatile, saccharum saturni, flores & lac Sulphuris, Sulphur vitrioli, Flores & tincturam Benzoe, Oleum Salvia, roris marini, anisi, Item spiritum vini Tartarisatum, Tincturam Antimonij,  
Aq.



Cap. III. de Asthmate. 247

Aq. Asthmat. xvvelff. oxymel squil-  
liticum & sapius probatum extra-  
ctum Helenij, quod ita præparabis.

Extractum Helenij.

Rec. Rad. Helenii grossè pulverisa-  
tas, affunde in circulatorio, vini albi  
optimi ad eminentiam quatuor digito-  
rum, digere calore lento, donec vitum  
flavo colore, sapore & odore satis im-  
butum sit, quod effunde & recens vi-  
num affunde, usque dum vires omnes  
extractæ sint. Quod residuum exprime  
& expressum cum extracto misce & in  
cucurbitâ per B. M. spiritum separa, re-  
manentiam albumine ovi l. a. clarifica  
& in scutellâ terræ ad formam extracti  
evaporare facito. Cujus Dosis à drachm.  
j. ad unc. ß.

Extract.  
Helenij.

Magnum quoque levamen in asthma-  
te ferunt pilulæ sequentes.

Rec. Mass. pilul. de Cynoglossâ ʒß.  
Laudan. opiatî ʒß.

Q 4

M.

Pilula

M. F. *Pilule* No. XXI. De quibus ager pro dosi septemcapiat.

*Chybur*  
*Balsamus*  
*pulmonum.*

Chybur sive sulphur præ cæteris excellenti medicamen, verusque balsamus pulmonum audit Paracelsolib. 2. de viribus membrorum cap. XIV.

CAP. IV.

De

*Tussi.*

*Tussis*  
*quid?*

*Quotus*  
*plea? Hu-*  
*mid*  
*&*  
*sicca.*

**T**USSIS est aëris contentorumque in arteriâ asperâ, in ac per os, cum corporis concussione explosio, à fibrillarum vellicatione procedens. Est autem humida vel sicca: *Humida* est, quando humor pituitosus, sanguineus aut purulentus foras expellitur. *Sicca*, quando magno licet labore, irritis tamen conatu, nihil excernitur. Si sanguis ejicitur, *Hæmoptisis* nuncupatur.

Cau-



Causæ tussis humidæ aut externæ aut internæ sunt. Externæ; Forinsecus assumpta, si in asperam arteriam fortè prolabantur, tussim excitant. Internæ sunt humores pituitosi, nunc pro sapore suo acres, modo salsi vel acidi, nunc blandi vel inspidi; Ratione consistentiæ tenues vel fluidi, modò crassi & viscidi. Est autem pituita illa acrior à bile & succo pancreatico acrioribus; salsa, si admixta bilis multo sale lixioso redundans; acida, ex succo pancreatico acidiore; vel si mavis, ex ore chymicorum, bilem alcali & succum pancreaticum sulphur sanguinis vocare poteris, nihil enim reipsâ aliud sunt; phlegma verò est Mercurius. Cave autem putes, me hic tria prima per se & pura intelligere; Excrementa eorum indigito, quæ nihilominus sunt sal, sulphur & Mercurius, licet perfectionis gradu à prioribus differant, & benè facies, si vel in statu fixo, fuso aut volatili consideraveris. Blanda vel insipida est pituita, si nulum eorum admiscetur vitiosum, tumque mole magis peccat; Tenuis verò vel crassa aut viscida est, quantum magis vel minus coagulata est: Coagulatur autem à spiritu acido, qualem Pa-

Causa  
Externa  
&  
Internæ

racellus vocat spiritum salis. *Libr. von Tartarischen Kranckheiten cap. 9.* Sanguinea, demum, si quis eicit, vasa pulmonis aperta dicitur, aut vi aliquâ aut sanguine acriore: Ulcera verò pulmonis purulentas ejectiones faciunt.

*Causa tussis sicca*  
*Externa*  
*& Interna*

Causa tussis siccae externa est aer vel potus nimium frigidus, aut alio modo vitiosus, acres vel acidi, assumti. Interna est pituita valde exsiccata & coagulata vel in halitus vaporemve soluta, asperam arteriam vellicans.

Item dicit Paracelsus, cum *libr. paracelsi. 3. de origine morborum ex tartaro tract. 4.* & alibi, tussim ex Tartaro oriri scribit. Sive nunc ille coagulatus in pulmonibus decumbat, sive resolutus sub formâ liquidâ vel vaporosâ molitus sit.

*Curatio.*

Curam pro diversitate causarum breviter trado. Si Tussis à rebus forinsecus arteriae fortè illapsis; Pauco potu delinitur. Si humores pituitosi acidi in causâ sunt: *Oculi, cancri ppt. corallia ppt. Margarita ppt. Terra sigillas.*



gillat. ppt. Corn. Cerv. ppt. foecula  
aronis &c. Si salis: Gummata, Ma-  
stich. Tragacanth. Flores & tinctura  
Benzoës, succus liquiritia. pilula de Cy-  
noglossa &c. Juvant. Insuper, sed te-  
nues, incrassantibus corriguntur:  
valent eadem pilula de Cynogloss. Hy-  
rax calamita, olibanum, myrrha.  
Laudanum opiatum. Crassi & vi-  
scidi attenuantia, incidentia & ab-  
stergentia postulant; Oxymel squil-  
liticum, Syrus. de prassio, Helenij,  
extractum helenij, sperma Cete &  
spiritum salis Armoniaci. Item com-  
positum hâc formulâ.

℞. Syr. helenij ℥iij.

Sal succin. volat.

Antimon. diaphores. ana ℥ss

Flor. sal. Armon. gr. xv.

Linctus.

M. F. Linctus ad doses. 4.

Et si materia præparata, per phleg-  
magoga evacuanda, ubi cæteris præstat  
Agaricus & Mercurius præcipitatus al-  
bus, sed hic in formâ pilularum. E. gr.  
Rec.

*Rec. Mercur. præcipit. alb.*  
*Extract. agarici. ana ℥ss.*

*c. q. s. Elix. propr. Parac.*  
*F. Pilula pro una Dose.*

Si sanguis acrior, acidis compeſcitur; valet oxymel squillit. *Lapis prunell. spiritus sulphuris* &c. Si ulcera aut vasorum ruptio; præ cæteris *Balsamus sulphuris anisatus* & *iberebinthinatus* laudantur. Sicca tussis ab aëre aut potu frigidis, compressâ sæpius aliquandiu expiratione: à pituitâ coagulâtâ sive Tartaro, Tartarum resolventibus, ubi salia volatilia primum locû tenent, curabitur.

Helmontius curam tussis ex vulnerariis præscribit in tract. *Custos errans. No. 41. & tract. jus durumviratus No. 62.* Laudanum Paracelsi commendat his verbis: Quod autem tussis spectat, patet sanè, licenter opiata quædam operari, atque mandare non solum, ut melius longiusq; aut quietius dormiant; Sed memini, quod assumptum Paracelsi Laudanum, etsi insomnes propemodum tussienti noctes præberet; ita tamen tussim pacasse, & copiosa fla-

va,



va, compactaque sputa compefcuisse;  
quod mox nedum in quanto, sint im-  
minuta: verum etiam in sputa mucosa  
subpallida, ac dein in alba sint mutata.  
Potissimum etiam quod manè, per vo-  
mitum rediens opiatum serò assumtum,  
cessaretur suspensam tussim, simulque  
generationem secretuum, copiâ & co-  
lore horridorum stetit.

CAP. V.

De

PHTISI.

**P**HYSIS est vel universalis vel  
particularis: universalis, quæ  
totius corporis consumptione fit;  
Particularis, quæ membri unius. Para-  
cell. tract. vom schvviennen oderschwind.  
suchts. pag. m. 553. libr. v. paragraph.  
pag. m. 460. & 461. Phtisin non so-  
lum pulmonis, sed & aliarum partium  
morbum dicit; licet frequentius in pul-  
monibus oriatur, indeq; totius corporis

*Phtisis u-  
niversalis  
& parti-  
cularis.*

... it. loc. cit. in expos.  
text.

text. und hanget dieses vitium nicht allein in pulmone, sondern auch in cerebro, corde, hepate, renibus, liene, und andern partibus, als in carne, ossibus, venis, nervis articularum, synoviâ, medullis &c. Es werden aber unter einern nahmen comprehendiret alle species, welche man ex signis, so mancherlei sind, percipirt. Tremor zeigt an das cor consummirt werde: Tussis und puris creatio, ist pulmonis læsi gewisse post. Viele der urin entdecket hepatis und renum vitia: Tussis findet sich auch in hepate affecto: Desgleichen in renibus: Inflammatio, punctiones und seiten schmerzen, zeigen hepatis und lienis consumption an: ardor fellis est ventriculi gravitas & compressio: Caro leidet cavitates & scissuras, so in genibus sehr gefährlich sind: nervi werden contrahirt und sanguis exsiccirt: Synovia leidet schmerzen. Und das ist partium consumptio, welche ohne ihre gewisse schmerzen nicht abgehet. Die Universal tabes des gantzen leibes ist langsamer und leidentlicher, und extenuirt corpus ohne grosse wehtragen, vvo sich die hant spaltet, sonderlich um die knie, so ist kein rabr und cur mehr vorhanden.

Ca-



Galenici Phtisin esse exulcerationem  
pulmonis dicunt; Sed malè, phtisis e-  
nim & absque exulceratione esse potest.  
cum interdum tubercula in substantiâ  
pulmonum nullam speciem exulceratio-  
nis, sed potius Tartari, præ se ferentia ge-  
nerentur, quæ tabem inducunt, quæ ip-  
se, non solum in pulmonibus, sed & in  
mesenterio, vasorum lacteorum ruderi-  
bus, duorum aridurâ defunctorum pue-  
rulorum sectione observavi: Exulceratio-  
nem interim non nego, hoc tantum di-  
co, in phtisi eam non semper adesse.

Paracellus lib. v. Paragaphorum de  
morbis siccis seu phtisi, causam phtiseos  
quam etiam ariduram vocat, ex ele-  
menti ignei siccitate oriri asserit, quâ  
omnem humiditatem, partiumque nu-  
trimentum consumat, non aliter, ut  
in tract: von der Schwindsucht, proli-  
xè explicat, ac in macrocosmo sol hu-  
miditatem corporum consumat, reman-  
ente corpore quasi emortuo, sic & so-  
lem microcosmi impressione suâ in par-  
tes humani corporis agere, nullâque  
subsequente aliâ humiditate in locum

con-

*Sibi con-  
siliatur.*

consumta, siccitatem & phthisin inducere. *Lib. 3. Paramir. de morbis ex Tartaro tract. 4. pag. m. 60.* Phthisia generari ex tartaro pulmonum dicit. & in *schoi. in libr. de Tartaro ad cap. 1. pag. m 173.* Phthisia esse oppilationem de tartaro factam & curam ejus per tartarum. Quæ sic. Tartarum antecedentem, impressionem verò solis microcosmici in corpus, proximam vocando causam, facile conciliabis: Tartarus meatus, quibus aliud nutrimentum in locum consumi deferendum erat, obsidet, aliud humidum non admittendo. Interea humidum illud, quod in parte præexistebat, à sole microcosmi i. e. calido innato consumitur, cumque aliud humidum ob vias obstructas in locum consumi non succedit, pars in siccitatem abit. Quod autem in tract. cit *von der schvindsucht* pag. m. 554. & 555. Obstructionem meatum causam esse veræ consumptionis neget. Notabis: neque hic sibi contradicere Paracellsum, ut pote qui distinctionem ibi locorum addit, inter consumptionem & ariduram, quas diversas species phthiseos constituit; obstructiones meatum consumptionis, non verò ariduræ cau-



causam negat: Consumtio fit in parte ob element ignei siccitatem, ubi obstructio ut causa proxima locum non habet, sed ariditate ratione causas extra partem meatuum obstructione nutrimento transitum prohibente contingit.

Curatio

Curatio phthiseos præsertim in veterate non adeo facilis, ob motum perpetuum pulmonis, instituitur emendando humores saltos & acidos, qui pituitam coagulant, post Tartarum resolvendo & ulcus consolidando. Laudantur pilula de Cynoglossa, Gummi Tragacanth. olibanum, Syrax, Galbanum, Bdellium, Radices Symplicis, Succus glycyrrhiza, Balus Armenus, Terra sigillata, Coral. rub. ppt. oculi cancri ppt. coque aceto soluto, &c. si simul humor pituitosus expurgandus, pilula de ammoniaco, de Mercurio sive sublimato dulci sive præcipitato albo præparata. Quod si decocta placeant aut extracta, præparari poterunt ex plantis aromaticis his.

R que

que ut vocant cephalicis & pectoralibus, quales sunt *Hysopus*, *capill. Veneris*, *scabiosa*, *Enula campana*, *betonica*, *salvia*, *rosmarinus*, *majorana*: simulque ulceri consolidando *Tussilago*, *marrubium*, *veronica*, *hedera terrestris*, *pulmonaria* & *verbena* conducunt; item Rad. *Symphisi* & *Therebinthina veneta* à drachm. iij. ad unc. ß. His autem Præfertur *Mercurius diaphoreticus*, qui omnes pulmonis morbos exactè curat. vide *Paracels. de rebus natural. cui subscribit Helmontius tract. de Humido radicali pag. no. 55.*

Sed pauca in aurem, quibus nullum hactenus in curandâ phitisi præstantius expertus sum medicamentum *Mercurio nempè microcosmi* quem vid: cap. de Caduco.

Nota bene. Et si sulphur Antimon. inflammabiliteritè conficere inque Balsamum reducere potueris. Ita enim *Paracels. in phitisi ager est sub imperio*

rio



Cap. VI. De Animi &c. 259

rio saturni, qua propter, si tunc mor-  
bum perfectè curare velis, èd labor-  
rabis, quo saturnus in benignius a-  
strum venerem nempe transplante-  
tur. Ideoque cura perfecta hectica  
& phytseos Antimonium, quia saturn-  
num in Venerem transplantat.

CAP. VI.

De

ANIMI DELIQUO.

**A**NIMIDELIQUIUM, *Animi deliqui-  
um.*  
quod secundum gradus  
majus vel minus est, ab im-  
pedita sanguinis spirituaſcentiã  
debita cauſatur, quando vel spi-  
ritus generati diſſipantur aut san-  
guis nimium coagulatur, ut præ-  
peditã volatilisatione ſpiritus in-

R 2

de

260 Cap. VI. De Animi & c.

de generari nequeant. Paracels.  
lib. paragraph. 7. c. 9, vocat Gut-  
tam cordis. Gutta verò est ab-  
latio synovix à sua parte vid. su-  
pra caput de Gutta. In synoviâ  
est retentiva & motiva virtus,  
quæ itidem sanguinis spiritibus  
adscribitur, ideoque, si pro uno su-  
mamus, non faciliè contradices.

*Curatio* In Curatione eò laborabis, ut  
sanguinem coagulatum resollen-  
do illum liberiori motui restitu-  
as, quod peragiturus, quæ alias  
confortantia dicuntur, sed ideo  
sunt confortantia, quia sangui-  
nem ad pristinum motum in-  
tentiorem reducunt. Sunt au-  
tem ex simplicibus aromaticis &  
quæ sale volatili abundant; Rad:  
*Enula campana, angelica, galang. ca-  
lam. aromat. Herbariorum marini, be-  
zonica, majorana, ruta, serpilli, sal-  
via, hysopi. Semine anisi, corian-  
dri, feniculi, carvi & cardamomi.*  
Ex



Ex quibus vina vel cerevisia medicata, infusa aut decocta pro lubitu fieri poterunt. Ex compositis & præparatis laudantur species diagalange, dianthos, diambre Oleum succini, cinnamomi, ruta; caryophyllorum; Essentia ambre, castorei, melisse; Aqua vita Matthioli Anhalatina, Carbuncali, cinnamomi simplex & buglossata, cordialis Saxon. & apoplectica; spiritus liliior. convall. cerasor. nigrorum; sal. corn. cerv. volat. succin. volatilis, sal colcocharis; spiritus salis armoniaci, qui externo odore sæpè profuit; & alia. Quod si autem à causis externis animi deliquium, eas removebis.

**PALPITATIO COR-** <sup>palpita-</sup>  
**DIS** est animi deliquium <sup>zio cor-</sup> <sup>dis.</sup> <sup>dis.</sup> <sup>dis.</sup>  
partiale & iisdem curabitur remediis.  
Mea verò pennajam quoque delinquit inter tot alios mihi incumbentes labores, quod si autem

Lector Benevole, favore tuo hæc

R 3 scrip.

262 Cap. VI. De Animi &c.

scripta benè susceperis, animabis  
eam ad ulterius progrediendum,  
& me ad officia quæque paratissi-  
ma obstringes. Vale & fave.

*F I N I S.*

Deo sit Laus, Honor &  
Gloria in sempiter-  
num.

